

POSUDEK BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Vývoj konceptu monstuality v lidové a populární kultuře

předkládané na Ústavu etnologie Filozofické fakulty

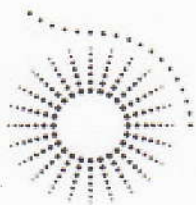
Univerzity Karlovy v Praze

autor práce: Anna Krejzová

vedoucí práce: doc. PhDr. Bohuslav Šalanda, CSc.

Předkládaná bakalářská práce Anny Krejzové se věnuje zajímavě definované badatelské problematice oborově stojící na pomezí široce chápané etnologie (respektive folkloristiky), obecně antropologických studií imaginárna (respektive monstuality) a kulturních/kulturních studií. Samotné tematické zaměření práce je třeba uvítat, především kvůli skutečnosti, že jde o v domácím akademickém diskurzu stále poměrně vzácné a relativně inovativní téma výzkumu.

Takto disciplinárně široce nastavené výzkumné téma práce lze ale zároveň vnímat jako její potenciální handicap; podle mého mínění by vzhledem k jeho šíři a především inter- či transdisciplinárnímu záběru bylo vhodné spíše pro práci diplomovou, dokonce spíše disertační, zvláště je-li její badatelský úkol nastaven velice ambiciózně i chronologicky jako zachycující “vývoj konceptu monstuality v průběhu evropské historie. (...) ... fenomén provázející historii lidstva od antiky po současnost.” (s. 3 posuzované práce). Autorka si je ale tohoto na základě zadání práce potenciálně limitujícího faktoru velice dobře vědoma, a jak sama uvádí, považuje svoji práci pouze za přípravný text, který nastavuje metodologické základy pro budoucí bádání (s. 7 posuzované práce – otázkou ale zůstává, zda byla takováto metodologie v práci skutečně vytvořena). Dovedně proto volí strategii případové studie/výzkumné sondy, kdy se věnuje jediné monstualní postavě – baziliškoví (další otázkou ale zůstává, zda by nebylo vhodnější celou práci věnovat pouze tomuto fenoménu). Výběr výzkumného tématu přesto zůstává podle mého mínění velice obecný, přehnaně ambiciózní a

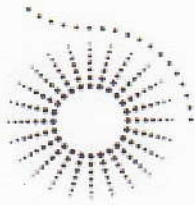

především příliš široký; ve výsledku se tak částečně blíží eklektickým a oprávněně kritizovaným textům z oblasti kulturologie či specificky středo- a východoevropské kvazidisciplíny obecná antropologie, vyznačující se mimo jiné takřka univerzalistickými ambicemi kombinovanými s absencí jasně definovaného teoretického a metodologického zázemí. Etnologie (včetně folkloristiky) by měla, alespoň podle mého mínění, u většiny výzkumných projektů (a u těch absolventských především!) začít pracovat na dílčí, většinou empirické úrovni jednotlivých prostorově i chronologicky jasně definovaných etnografických dat specifického výzkumného terénu, a teprve na základě jejich pečlivé dokumentace, analýzy a interpretace postoupit na vyšší úroveň interkulturní či historické komparace; teprve pak by mělo nastat hledání antropologických konstant či univerzálií. V české “antropologii” (a do určité míry i etnologii) probíhá tento proces paradoxně často zcela opačným směrem – a často pak ústí v deskriptivně působící přehledové texty, pohybující se na hranici triviálna (což ale není zcela případ posuzované práce).

Práce totiž z obecného hlediska prozrazuje značnou erudici autorky i její zřetelný zájem o problematiku, který je patrný především v solidním výběru kvalitní literatury, schopnosti komparace a abstrakce, a v neposlední řadě snaze o nalezení univerzálněji platných závěrů. Práce je také na poměry většiny dnes předkládaných bakalářských prací velice dovedně a kultivovaně strukturována. Autorka pečlivě zvažuje doslova každý krok své badatelské činnosti a citlivě reflektuje většinu jejích aspektů, včetně terminologie.

Dalším podle mého mínění velice výrazným pozitivem práce je poctivé a citlivé zamýšlení autorky nad pramennou základnou a důsledné promýšlení její metodologie, u absolventských prací často marginalizované či dokonce absentující, opět poukazující na její značné analytické schopnosti a erudici.

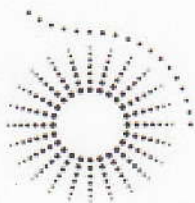
Teoreticky a do určité míry i materiálově je práce nastavena solidně s využitím aktuální domácí i zahraniční literatury zabývající se tématem jejího zájmu, z nichž nejvýznamnější roli hraje monografie amerického antropologa Davida Gilmorea *Monsters* z roku 2003 (byť roli částečně deklaratorní, bez výraznějšího navazování na jeho teze o kulturní dynamice vztahu mezi monstry a lidskými bytostmi, respektive o sociálně a kulturně preskribovaných lidských vlastnostech, touhách, očekáváních a behaviorálních aktivitách projektovaných do postav monster). V této oblasti oceňuji autorčinu dobrou orientaci v související odborné produkci (včetně výběru zajímavého konceptu “světů ze slov” mediálního teoretika Jiřího Pavelky z

jeho monografie *Kultura, média & literatura* z roku 2004 a registrace i těch nejaktuálnějších titulů, jako je druhé vydání monografií o Meluzíně Martina Nejedlého a o upírech Giuseppa Maiella z roku 2014); soupis použité literatury zahrnuje podstatnou část relevantních textů, včetně některých naprosto klíčových prací nedávno zesnulého polského folkloristy Piotra Kowalského (které ale nejsou v práci bohužel výrazněji zužitkovány). Ke škodě věci zcela chybí významné práce zakladatelské postavy slovenské teorie fantastiky, kterou je nepochybně Ondrej Herec, především jeho práce *Dobre organizovaný netvor* (2010); práce tohoto typu by také mohla výrazněji pracovat s literaturou z oblasti kulturních/kulturálních studií, které se analýze podobných témat s úspěchem věnují již několik desetiletí (a která by autorku navedla k stabilnější metodologické a metodické práci především s texty a produkty populární kultury). Podobnou roli by v příbuzných kontextech mohly hrát i některé antropologické studie monstřality (výrazněji mohla být zužitkována i citovaná studie antropologa Václava Hubingera, ze španělskojazyčné produkce pak práce folkloristy a literárního vědce José Manuela Pedrosy). U práce obhajované na oboru Etnologie také poněkud zamrzí relativní absence využití domácích folklorních pramenů; samotné monstrum baziliška a syžety o něm zmiňuje celá řada folklorních sběrů včetně prací zakladatelských postav oboru typu Václava Krolmuse (1845-1851). Podobně ke škodě věci je relativně povrchní i práce s existující národopisnou či etnografickou literaturou; přitom k napsání kvalitní bakalářské práce by bohatě stačila její kritická syntéza (s. 18-21 posuzované práce).

Výrazná výtky by mohla směřovat i k výběru pramenné základny, která si navzdory názvu práce jen poměrně málo všímá lidové a populární kultury a zaměřuje se spíše na kulturu učeneckou, elitní či artificiální.

Problematicky je možné vnímat i určitý implicitní teoretický "evolucionismus" práce, pracující s představou lineárního vývoje evropského uvažování o monstrech s jejich postupnou racionalizací, popřípadě odkazováním do oblasti fikce; už klasický viktoriánský evolucionismus ale v tomto případě pracoval nejen s přežitky (*survival*), ale i s návraty či regresy (*revival*) mytického myšlení; obrovské rozdíly byly a jsou samozřejmě i na úrovni dílčích lokálních či časových kontextů. Při další práci s touto problematikou by bylo vhodné využít teoretické a metodologické rámce některých historických přístupů, především kulturní historie (včetně autorů řazených ke škole Annales, například Jeana-Clauda Schmitta pracujícího s tematicky příbuzným materiálem) a historické antropologie. Na místě by bylo i

zohlednění výsledků klasických a medievistických studií, především co se konceptualizace hybridních a mutantních bytostí jako odrazu prvotního Chaosu a netvorů jako *ne-stvořených* tvorů týče (z české produkce např. obrazová publikace Františka Šmahela *Diví lidé (v imaginaci) pozdního středověku* z roku 2012).

Z formálního hlediska se práce částečně vymyká běžnému standardu velké části dnešních bakalářských prací, charakterizovatelnému relativně nedostatečnou pozorností věnovanou formální úpravě, většinou způsobenou malým množstvím času věnovaného na její dokončování. Formální nedostatky práce se týkají především nepřesností v anglickojazyčném abstraktu, anglickojazyčném názvu práce (který se ne zcela shoduje s jejím českým názvem), a překlepům hlavně v poznámkovém aparátu a seznamu literatury. Tyto nedostatky ale práce částečně vyvažuje relativně solidní, byť místy příliš uměle působící stylistikou. Přílohy práce mají vyloženě ilustrativní povahu několika selektivně vybraných reprezentativních ilustrací.

Závěrem je možné konstatovat, že práce – i přes výše zmíněné drobné výtky, míněné ovšem spíše pozitivně, jako pobídky k potenciální další badatelské práci na tomto, byť velice ambiciózně nastaveném poli – představuje cenný přínos pro domácí bádání na poli analýz proměn imaginativních konstant sdílených lidovou, elitní/uměleckou a populární kulturou.

Z tohoto důvodu si dovoluji vyslovit hodnocení směřující k dostatečnému naplnění požadavků kladených na práce tohoto typu a na tomto základě její *doporučení k obhajobě* ve stávající podobě s navrhovanou známkou *velmi dobře* nebo *dobře*, s potenciální změnou v závislosti na průběhu obhajoby.

V Praze dne 2. září 2014

PhDr. Petr Janeček, Ph.D.

Ústav etnologie

Filozofická fakulta

Univerzita Karlova v Praze